

Adigüzel/Handwerg/Koch (Hg. / Edt.)
Theater und *community* – kreativ gestalten!
Drama ve Toplum – Yaratıcı Biçim Vermek!

KULTURELLE BILDUNG ///42

Eine Reihe der BKJ – Bundesvereinigung Kulturelle Kinder- und Jugendbildung, Remscheid (vertreten durch Hildegard Bockhorst und Wolfgang Zacharias) **bei kopaed**

Beirat

Karl Ermert	(Bundesakademie Wolfenbüttel a.D.)
Burkhard Hill	(Hochschule München)
Birgit Jank	(Universität Potsdam)
Peter Kamp	(Vorstand BKJ/BJKE)
Birgit Mandel	(Universität Hildesheim)
Wolfgang Sting	(Universität Hamburg)
Rainer Treptow	(Universität Tübingen)

Kulturelle Bildung setzt einen besonderen Akzent auf den aktiven Umgang mit künstlerischen und ästhetischen Ausdrucksformen und Wahrnehmungsweisen: von Anfang an und lebenslang. Sie umfasst den historischen wie aktuellen Reichtum der Künste und der Medien. Kulturelle Bildung bezieht sich zudem auf je eigene Formen der sich wandelnden Kinderkultur und der Jugendästhetik, der kindlichen Spielkulturen und der digitalen Gestaltungstechniken mit ihrer Entwicklungsdynamik.

Entsprechend der Vielfalt ihrer Lernformen, Inhaltsbezüge und Ausdrucksweisen ist Kulturelle Bildung eine Querschnittsdisziplin mit eigenen Profilen und dem gemeinsamen Ziel: Kultur leben lernen. Sie ist gleichermaßen Teil von Sozial- und Jugendpolitik, von Kunst- und Kulturpolitik wie von Schul- und Hochschulpolitik bzw. deren Orte, Institutionen, Professionen und Angebotsformen.

Die Reihe „Kulturelle Bildung“ will dazu beitragen, Theorie und Praxis Kultureller Bildung zu qualifizieren und zu professionalisieren: Felder, Arbeitsformen, Inhalte, Didaktik und Methodik, Geschichte und aktuelle Entwicklungen. Die Reihe bietet dazu die Bearbeitung akzentuierter Themen der ästhetisch-kulturellen Bildung, der Kulturvermittlung, der Kinder- und Jugendkulturarbeit und der Kulturpädagogik mit der Vielfalt ihrer Teildisziplinen: Kunst- und Musikpädagogik, Theater-, Tanz-, Museums- und Spielpädagogik, Literaturvermittlung und kulturelle Medienbildung, Bewegungskünste, Architektur, Stadt- und Umweltgestaltung.

Ömer Adıgüzel, Ute Handweg, Gerd Koch (Hg. / Edt.)

**Theater und *community* –
kreativ gestalten!**

**Drama ve Toplum –
Yaratıcı Biçim Vermek!**

Deutsch-Türkische Kooperationen in der Kulturellen Bildung
Kültürel Eğitim Alanında Türk-Alman İş Birliği

Bibliografische Information Der Deutschen Nationalbibliothek Die Deutsche Nationalbibliothek verzeichnet diese Publikation in der Deutschen Nationalbibliografie; detaillierte bibliografische Daten sind im Internet über <http://dnb.ddb.de> abrufbar

gefördert vom

Bundesministerium
für Familie, Senioren, Frauen
und Jugend

Lektorat: Bahar Gürey, Ute Handweg, Gerd Koch

ISBN 978-3-86736-342-6

Druck: docupoint, Barleben

© kopaed 2014

Pfälzer-Wald-Str. 64, 81539 München

Fon: 089. 688 900 98 Fax: 089. 689 19 12

E-Mail: info@kopaed.de Internet: www.kopaed.de

Inhalt

Grußwort	11
Önsöz	13
Ömer Adıgüzel, Michael Zimmermann	
Einleitung	15
Giriş	19
Ömer Adıgüzel, Ute Handweg, Gerd Koch	
1. Geschichtliche Anfänge und berufliche Erinnerungen	
1. Tarihsel Başlangıçlar ve Mesleki Deneyimler	
Drama ve Tiyatronun Pedagojik Etkileri	25
Ömer Adıgüzel'in İnci San ile Söyleşisi	
Pädagogische Wirkungen von Drama und Theater	33
Ömer Adıgüzel im Gespräch mit İnci San	
Spiel- und Theaterpädagogik in der Türkei: Ein „service public“!	41
Karl-A.S. Meyer im Gespräch mit Hans-Wolfgang Nickel	
Bir „Kamu Hizmeti!": Türkiye'de Oyun ve Tiyatro Pedagojisi Üzerine	51
Karl-A.S. Meyer'in Hans-Wolfgang Nickel ile Söyleşisi	
Yaratıcı Drama'nın Türkiye'deki Gelişmesinde Almanya Oyun ve Tiyatro Pedagojisi Anlayışının İzleri.	
Uluslararası Drama Seminerleri ve Çağdaş Drama Derneği Örnekleri	61
Ömer Adıgüzel	
Tiyatroyla Eve Dönmek...	71
Sedat İnce	
Durch Theatermachen wieder zu Hause ...	75
Sedat İnce	

Theaterpädagogik interkulturell – als deutsche Theaterpädagogin in der Türkei	81
Marlies Krause	
Tiyatro Pedagojisi Kültürlerarası – Alman Tiyatro Pedagogu Olarak Türkiye’de	89
Marlies Krause	
Türkisch-deutscher Kulturaustausch in Deutschland und zwischen der Türkei und Deutschland	97
Klaus Hoffmann	
Turkish-German Cultural Exchange in Germany and Between Turkey and Germany	107
Klaus Hoffmann	
Dünden Bugüne Eğitimde Tiyatro	117
Zehra İpşiroğlu	
Darstellendes Spiel im Bildungsbereich gestern und heute	129
Zehra İpşiroğlu	
2. Drama-Arbeitsfelder / Theater-Arbeitsfelder: gegenwärtig	
2. Drama-Çalışma Alanları / Tiyatro-Çalışma Alanları: çağdaş	
Zur Entwicklung und gegenwärtigen Praxis des kreativen Dramas in der Türkei	141
Ömer Adıgüzel	
Yaratıcı Drama ile Doğa Eğitimi	151
Nejat Akfırat	
Naturpädagogik mit creative drama	157
Nejat Akfırat	
Creative & Drama Education - ein Erlebnis-Bericht	165
Gerd Koch	
Creative & Drama Education – An Experience Report	173
Gerd Koch	
Eingreifen Lernen mit Lehrstücken	181
oder: Das Private ist politisch und das Politische ist privat – wo gilt dies noch?	
Jutta Heppekausen	
Öğretici Oyunlarla Müdahale Etmeyi Öğrenmek	193
veya: Özel Olan Siyasidir Ve Siyasal Olan Özeldir – Bu Hâlâ Nerede Geçerli?	
Jutta Heppekausen	

Türkiye’de Gerçekleştirilen Dil Edebiyat ve Yaratıcı Drama Çalışmalarında Alman Oyun ve Tiyatro Pedagoglarının İzleri Ferah Burgul, İlhan Akfırat	205
Spuren deutscher Spiel- und Theaterpädagoginnen in Werken für Sprache, Literatur und Kreatives Drama, die in der Türkei entstanden sind Ferah Burgul, İlhan Akfırat	213
Türkiye’de Müze Eğitimi ve Müzede Drama Ayşe Çakır İlhan, Ayşe Okvuran	221
Museumspädagogik in der Türkei und Drama im Museum Ayşe Çakır İlhan, Ayşe Okvuran	229
Türkiye’deki Müzik Eğitimi Alanında Alman Eğitimcilerin Rolü, Orff Yaklaşımı ve Yaratıcı Drama İlişkisi Ali Öztürk	235
Die Rolle der deutschen Pädagoginnen im Bereich der Musikausbildung in der Türkei, der Orff-Theorie und ihre Beziehungen zum Kreativen Drama Ali Öztürk	247
Öteki Kültürlerle Tanışmak İnci San	261
Bekanntschaft mit anderen Kulturen İnci San	265
Yaratıcı Drama / Tiyatro Pedagojisi Yoluyla Kültürlerarası Gençlik Çalışmaları Ali Kırkar	269
Interkulturelle Jugendarbeit durch kreatives Drama / Theaterpädagogik Ali Kırkar	279
Willkommen in meinem Alltag – HamburgIstanbulFusion Christiane Richers	289
Gündelik Yaşantıma Hoş Geldiniz- Hamburg İstanbul Kaynaşması Christiane Richers	295
3. community & Kommunikation: Kulturelle Bildung exemplarisch	
3. Kültürel Eğitimde Toplum ve İletişim Örnekleri	
„Alles ganz anders - aber so verschieden nu ooch wieder nicht“ Ein transnationaler Kulturaustausch Berlin–Bademler Johanna Kaiser	303

“Her şey farklı – Ama o kadar da değil!” Berlin – Bademler uluslararası kültür değişimi Johanna Kaiser	307
Türkiye’de Almanca Dersi için Eğitsel Oyunların Geliştirilmesi Topaç Oyunu Örneğinde Hasan Coşkun	311
Entwicklung von Lernspielen für den Deutschunterricht in der Türkei am Beispiel eines Kreiselspiels Hasan Coşkun	323
Die (Wieder-)Entdeckung eines Fotoarchivs im Kontext von Migrationsgeschichte(n) Reportage über ein Studierendenprojekt in der Europäischen Ethnologie Jonna Josties, Nikolas Schall, Gabriel Stolz	335
Bir Fotoğraf Arşivinin Göç Hikayeleri Bağlamında Yeniden Keşfedilmesi Avrupa Etnolojileri bölündeki bir öğrenci projesi hakkında röportaj Jonna Josties, Nikolas Schall, Gabriel Stolz	341

4. Kultur- und bildungspolitische Konzeptionen und Perspektiven

4. Kültür ve Eğitim Politika Konseptleri ve Bakış Açıları

Theaterpädagogische Kultur: Außenblick und Ausblick Norma Köhler im Gespräch mit Ahmet Toprak und Aladin El-Mafalaani zu sozialen Aspekten transdisziplinärer und internationaler Zusammenarbeit	347
Tiyatro Pedagojisi Kültürü: Dıştan Görünümü ve Geleceği Norma Köhler: Ahmet Toprak ve Aladin El-Mafalaani ile disiplinler ve uluslararası işbirlikleri üzerine bir söyleşi.	363
Interkulturalität und Migration Eine Herausforderung und Chance für Theater und Theaterpädagogik Wolfgang Sting	377
Interculturality and Migration A Challenge and Change for Theatre and Theatre Education Wolfgang Sting	385

Dreimal Theaterpädagogik	393
Theater und theatrale Ausbildung im Kontext der Lehrerpersönlichkeit, als Unterrichtsmethode und als künstlerisch-ästhetisches Fach	
Florian Vaßen	
Three Times Theatre in Education	405
Theatre, Drama and Teacher Training in the Context of Developing a Teaching Style and Personality, as a Teaching Method and as an Artistic, Aesthetic Subject	
Florian Vaßen	
Neue Perspektiven durch Forschen im „ästhetischen Modus“	417
Romi Domkowsky	
“Estetik Biçim” Üzerine Araştırmalarla Oluşturulmuş Yeni Bakış Açıları	421
Romi Domkowsky	
Soziales, kreatives Theater und soziale Theaterpädagogik/Theaterbildung unter Bedingungen gesellschaftlichen Wandels	425
praktische Erfahrungen und Denk-Anstöße	
Gerd Koch, Bahar Gürey	
Toplumsal Değişim Koşulları Altında	431
[Pratik Deneyimler ve Düşünsel İtkilerle] Sosyal Tiyatro, Yaratıcı Tiyatro ve Sosyal Tiyatro Pedagojisi /Tiyatro Eğitimi	
Gerd Koch, Bahar Gürey	
Geh doch mal raus, fahr irgendwo hin, mach eine Reise	437
Auf den Spuren eines deutsch-türkischen Kooperationsmodells im Dreieck von Kultur, Jugend und Bildung	
Ute Handwerg	
Why Don't You Go Outside for a While?	447
Why Don't You Try a Change of Scene, Do Some Travelling...? On the Trail of a Model for German-Turkish Cooperation within the Triangle of Culture, Youth and Education	
Ute Handwerg	
5. Professionelles Verhalten und Ethik: Eine internationale Übereinkunft	
5. Profesyonel Davranış ve Etik: Uluslararası Bildirge (Sözleşme)	
Internationales Übereinkommen über das Verhalten und zur Ethik von Theaterpädagoginnen und Theaterpädagogen	459
Yaratıcı Drama Eğitmenleri Liderleri ve Tiyatro Pedagoglarının Davranış ve Tutumuna İlişkin Etik Bildirge (Sözleşme)	467

Autor_innen- und Übersetzer_innen-Verzeichnis	475
Yazar ve Çevirmen Listesi	475
Fotonachweis	485
Beilage: DVD - HamburgIstanbulFusion	
Ek: DVD - HamburgIstanbulFusion	

Grußwort

Dieses Buch zu publizieren, hat manche Anlässe:

- >> Vor zwei Jahren konnte gemeinsam auf das 50-jährige Jubiläum des Anwerbeabkommens zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Türkei zurückgeblickt werden. Die damit verbundene Intensivierung der politisch-sozialen und ökonomischen Beziehungen war ein wichtiger Anstoß auch für den kulturellen Austausch zwischen den beiden Ländern.
- >> 2014 begehen die deutsch-türkischen Wissenschaftsbeziehungen ihr 30-jähriges Jubiläum: Die Durchführung dieses gemeinsamen Deutsch-Türkischen Jahres der Forschung, Bildung und Innovation soll einen Rahmen bilden, um den bilateralen Aktivitäten zwischen Deutschland und der Türkei eine noch höhere Sichtbarkeit zu verleihen. Gleichzeitig werden im Hinblick auf eine nachhaltige Weiterentwicklung der Kooperation wichtige Impulse gesetzt. Besonders gefördert werden soll die Zusammenarbeit des Nachwuchses in Wissenschaft und Forschung beider Länder (so heißt es in den „Richtlinien zur Förderung von Aktivitäten im Rahmen des Deutsch-Türkischen Jahres der Forschung, Bildung und Innovation 2014“).

Seit 30 Jahren besteht ein intensiver Arbeitskontakt in der Theaterarbeit zwischen der Bundesarbeitsgemeinschaft (im folgenden: BAG) Spiel und Theater e. V. mit Sitz in Hannover und dem Çağdaş Drama Derneği (im folgenden: ÇDD) mit Sitz in Ankara.

Der *allein* suchende Mensch kann nicht{s} finden; aber die *gemeinsam* Suchenden finden etwas! Dieser Gedanke bildet die Grundlage für die fruchtbare Kooperation zwischen der BAG und dem ÇDD – also zwischen der Türkei und Deutschland. Die Wechselseitigkeit und Interaktion im Bereich der Spiel- und Theaterpädagogik und dem kreativen Drama in der Erziehung besteht seit langem und hat neue Wege im Bezug auf Kunst, Kultur und Erziehung geebnet. Durch Spiel, Drama und Theaterpädagogik können Träume der gemeinschaftlich Suchenden erfüllt werden. Gemeinschaftlich konnten wir uns in der Nähe unserer Arbeiten kennenlernen, und die Komponenten Spiel, Drama und Theater ermöglichten uns eine neue, gemeinsame Sprache, so, als ob man in der Arbeit zwischen beiden Ländern keine Wörter und Sätze braucht.

Die BAG hat seit langem einen Schwerpunkt in der internationalen und interkulturellen Arbeit. Davon zeugen die intensiven Arbeitsbeziehungen, etwa zu Ghana, Israel und Palästina und eben auch zur Türkei. Diese zeigen sich in zahlreichen Konferenzen und produktiven Theorie-Praxis-Symposien, Jugend-Theater-Begegnungen, Theater-

Festivals, Buch- und Zeitschriften-Publikationen und im persönlichen Engagement von Mitgliedern.

Der ÇDD ist seit langem z. B. durch seine türkei-weiten Bildungsangebote, seine internationalen Symposien und Publikationen (auch mit eigener Fachzeitschrift) in Diskussionen, Konzepten und Praxis-Modellen von *drama education* / Theaterpädagogik weltweit eingebunden. Der ÇDD ist Mitglied in der BAG.

Die hier vorgelegte Zwischenbilanz bezeugt die Vielfalt und Bedeutung der bisher geleisteten Kooperation und verweist gleichzeitig auf Perspektiven für die zukünftige Zusammenarbeit. Hier scheinen uns folgende Gesichtspunkte besonders wichtig:

- >> die Stärkung der kulturellen Bildung mit Theater und *drama education* in der schulischen und außerschulischen Bildung ist zentrales, gemeinsames Anliegen der beiden Verbände. Der Austausch über geeignete Konzepte, Modelle und Methoden bilden den Kern der Zusammenarbeit in der Begegnung von Fachkräften und in den Jugendbegegnungen;
- >> die Diskussion über die Aus- und Fortbildung von Theaterpädagog_innen und die Entwicklung gemeinsamer Bildungskonzepte und internationaler Studiengänge, wie derzeit von der Fachhochschule Dortmund und der Ankara Universität beabsichtigt, bilden einen weiteren Schwerpunkt. Für die Zukunft wäre die Intensivierung des wissenschaftlichen Austausches und die Entwicklung gemeinsamer Forschungsprojekte wünschenswert;
- >> die Verankerung und Festigung des zivilgesellschaftlichen Engagements in der kulturellen Bildung ist das kulturpolitische Hauptanliegen unserer Arbeit. Die Arbeit beider Verbände versteht sich auch als ein Beitrag zur Begleitung aktueller politischer und gesellschaftlicher Diskussionen und zur Gestaltung einer demokratischen und gerechten Zukunft.

Ömer Adıgüzel (Ankara), Çağdaş Drama Derneği / Ankara Universität

Michael Zimmermann (Hannover), BAG Spiel & Theater

Önsöz

Bu kitabı yayımlamamızın bazı nedenleri bulunmaktadır.

- >> İki yıl önce Türkiye ve Federal Almanya arasında gerçekleşmiş olan İşçi Alımı Anlaşması'nın 50 Yıldönümünde hep beraber geçmişe döndük. Bu anlaşmayla birlikte oluşan sosyopolitik ve ekonomik ilişkilerin yoğunluğu, aynı zamanda kültürel paylaşımlara da oldukça ivme kazandırdı.
- >> 2014'de bilim alanında Alman-Türk ilişkilerinin 30. yıldönümü kutlanıyor: Bu ortak Alman-Türk araştırma, bilim ve inovasyon yılının hayata geçmesi, karşılıklı faaliyetleri daha çok görünür kılmak için bir çerçeve oluşturacaktır. Aynı zamanda ortak çalışmanın sürdürülebilir gelişimi için önemli fikirler teşvik edilecektir. Her iki ülkenin bilim ve araştırma alanındaki yeni nesillerinin birlikte çalışması da özellikle desteklenecektir. ["2014 Alman-Türk araştırma, bilim ve inovasyon yılı çerçevesindeki faaliyetleri destekleme yönetmeliği"nde böyle yazmakta.]

30 yıldan beri drama ve tiyatro alanlarında Hannover'de bulunan Federal Almanya Oyun ve Tiyatro Üst Birliği (BAG Spiel und Theater) ve Ankara'daki Çağdaş Drama Derneği (ÇDD) arasında iş birliğine dayalı olarak yoğun çalışmalar bulunmaktadır.

Her "yalnız" arayan bulamaz, ancak bir şeyi bulanlar daima "birlikte" arayanlardır! tümcesinin altında yatan düşüncenin Bundesarbeitsgemeinschaft Spiel und Theater e.V. ve Çağdaş Drama Derneği (Zeitgenössischer Drama Verein) tarafından yürütülen çalışmalara dayalı olduğu söylenebilir. Oyun, tiyatro pedagojisi ve eğitimde yaratıcı drama alanlarındaki etkileşim; sanat, kültür ve eğitim bağlamında sürekli olarak yeni arayışları da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle Oyun, drama, tiyatro pedagojisi ile tüm "arananlar" bulunabiliyor ve hayaller gerçekleştiriliyor... Oyun, drama ve tiyatronun bileşenleri sanki iki ülke arasında sözcüklere ve tümcelere ihtiyaç duymayan yeni bir dilin oluşmasını sağladı.

Federal Almanya Oyun ve Tiyatro Üst Birliği uzun zamandır uluslararası ve kültürlerarası çalışmalara ağırlık vermektedir. Türkiye ile olduğu gibi Gana, İsrail ve Filistin ile de yoğun iş birliğinde bulunmaktadır. Bu çalışmalar birçok konferanslarda, kuramsal ve uygulamaya dayalı sempozyumlarda, gençlik tiyatrosu görüşmelerinde, tiyatro festivallerinde, kitap ve dergi yayınlarında ve üyelerle kişisel iş görüşmelerinde de görülmektedir.

Çağdaş Drama Derneği, uzun zamandan beri Türkiye genelinde yürüttüğü eğitim çalışmaları aracılığıyla, uluslararası sempozyum ve yayınlarında (Derneğin kendi yayını olan hakemli bir dergisi bulunmaktadır), drama / tiyatro eğitimine

yönelik yaklaşım ve uygulamalı çalışmalarla uluslararası bağlantılara sahiptir ve bu bağlantılarla birlikte hareket etmektedir. Çağdaş Drama Derneği, Federal Almanya Oyun ve Tiyatro Üst Birliği'nin üyesidir.

Yapılan çalışmalara bakarak bugüne kadar yürütülmüş olan işbirliğinin zenginliği ve oluşturduğu anlam görülebilir. Bu durum aynı zamanda gelecekte yapılacak işbirliği için izlenecek perspektiflere de gönderme yapmaktadır. Özellikle aşağıda belirtilen bazı esaslar önemli görünmektedir.

- >> Kültürel eğitimin okul içi ve dışındaki drama ve *tiyatroya* eğitimiyle güçlendirilmesi iki kurum için de ortak ve önemli bir konudur. Alanda kavramlara yönelik paylaşım, yeni modeller ve yöntemler ile alan uzmanları ve gençler arasındaki görüşmeler ve değişim projeleri, çalışmaların çekirdeğini oluşturmaktadır.
- >> Dortmund Meslek Yüksekokulu ve Ankara Üniversitesi arasında drama ve tiyatroya eğitime yönelik olarak uluslararası programların geliştirilmesine yönelik çalışmaların başlamış olması da önemlidir. Gelecekte bilimsel paylaşımın ve ortak araştırma projelerinin artmasını temenni ederiz.
- >> Kültür politikaları açısından sivil toplum örgütlerinin kültürel eğitime katılımını sağlamak önemli hedeflerimiz arasındadır. Her iki kurum da bu çalışmaları güncel politik, toplumsal tartışmalara, demokratik ve daha adil bir geleceğe katkı niteliğinde görmektedir.

Ömer Adıgüzel (Ankara) Çağdaş Drama Derneği, Ankara Üniversitesi

Michael Zimmermann (Hannover) Federal Almanya Oyun ve Tiyatro Üst Birliği

Einleitung

Ömer Adigüzel, Ute Handweg, Gerd Koch

Diese Publikation kann als eine produktive Zwischenbilanz zur Kulturellen Bildung in dem Feld verstanden werden, das durch die Kooperation mit Kolleginnen und Kollegen aus Deutschland und Türkei bestimmt wird. Wir haben diesen Sammelband davon ausgehend gegliedert und kompetente Autorinnen und Autoren aus beiden Ländern gefunden.

Der vorliegende Band hat fünf große Kapitel:

Das 1. Kapitel liefert Beiträge, die einen zeitgeschichtlichen, persönlichen und berufs-lebensgeschichtlichen Hintergrund haben.

Es folgen im 2. und 3. Kapitel Einblicke in aktuelle Arbeitsfelder einer Kulturellen Bildung, in deren Handlungs-Mittelpunkt ein weites Verständnis von Theater steht und dessen Grundlegung und Rahmung durch den Begriff *community* gebildet wird. Wie wird eine *community* kreativ bearbeitet und humanistisch gestaltet? An welchen Orten geschieht was wie und unter welchen Bedingungen? Wir liefern Beiträge von gelungener Praxis.

Das 4. Kapitel wendet sich Bildungs-Konzepten, Strukturierungen und kulturpolitischen Perspektiven zu, die über die ganz plastisch geschilderte ‚Feldarbeit‘ des 2. und 3. Kapitels und den personalen Einsatz (wie im 1. Kapitel geschildert) hinausgehen – und auf diese Weise nützlich sind für entfaltete Kooperationen in weiteren interkulturellen / internationalen Zusammenhängen.

Die Absicht dieses Buches zielt also in zwei Richtungen: Einmal exemplarisch Gelingen zu zeigen und zweitens, daraus Möglichkeitsräume zu entwickeln, die über die Beispiele hinausweisen, um auf diese Weise eine Verdichtung des Austausches innerhalb der Kulturellen Bildung als *Bildungs-Ansatz mit globalem Bewusstsein, mit „Weltbewusstsein“* (so Ottmar Ette) zu fördern.

Internationaler Arbeitszusammenhang heißt Austausch auf Augenhöhe als Gleichberechtigung bei Wahrung von Differenz und verstanden als ein wechselseitiges Geben (vgl. Hentschel, Hoffmann, Moehrke) mit gleichzeitiger Entwicklung und Praktizierung von *Differenz-Sensibilität* (Kleve, Koch, Müller).

Kulturelle Bildung, die sich inter-, trans- und multikulturell fundieren und verständigen will, bedarf darüber hinaus einer Arbeit an Begriffen, die das in der Lage sind zu benennen, was aus dem jeweiligem Hintergrund fachlich gemeint ist. In den hier vorgestellten Beispielen, Selbstzeugnissen und Perspektiven sehen wir etwa Unterschiede in Bezug auf die Verwendung solcher Begriffe wie Drama, Theater, Bildung,

Erziehung, Spiel- und Theaterpädagogik, soziales Rollenspiel, Theaterpädagogik, *creative drama* ...

„Drama“ kann meinen einen Vorgang, Ablauf, eine – geordnete – Handlung. Der Sozialpsychologe Erving Goffman und auch der *performance*-Theoretiker und -Praktiker Richard Schechner benutzen in heutigen gesellschaftlichen wie ästhetischen Kontexten den Begriff „soziales Drama“. Den Begriff kennt man im Deutschen auch als Theater-Gattung: gemeint sind damit Theaterstücke, die die soziale Frage behandeln; etwas abfällig als ‚Mitleidsdrama‘ bezeichnet. Schechner und vor allem Goffman nutzen die Theater-Sprache und -Metapher auch zum Beschreiben und Erkennen sozialer Tatbestände. „Social theatre“ und / oder „community theatre“ wiederum sind Begriffe bzw. Arbeitsweisen, die die Beobachtung und / oder den Eingriff seitens künstlerischer Bedürfnisse in sich tragen

Das methodische Verhältnis von Drama und Pädagogik, wie es sich vor dem Horizont von *creative drama* zeigt, kann etwa mit folgenden Begriffen skizziert werden: „We call it Drama in Education ... There are a variety of names ...: Theatre in Education, Theatre Education (without the ‘in’), Drama Education, Drama Work, Creative Drama. It depends whether it’s informal, whether it’s an educational context. Sometimes you just call it theatre.“ (Shirley Harbin, S. 395). Stig A. Erikson (S. 385) erklärt, in Norwegen würde die Sphäre der Aktivitäten dessen, was man hierzulande mit Theaterpädagogik bezeichnet, „‘drama pedagogy’ or ‚drama in education‘; and in everyday language just drama“ heißen.

„We don’t say: You must do a play. What we say is: understand or participate in theatre arts.“ (Shirley Harbin, S. 400). „Unser Ziel war es, unseren Studenten, Kindern, Erwachsenen (mit „creative drama“, „creative play“, Anm. gk) die Möglichkeit zu geben, sich selbst mit Hilfe von dramatischen respektive darstellenden Formen auszudrücken.“ (Nora Roozmond, S. 461)

Der *als Non Governmental Organisation (NGO)* arbeitende Verein „Çagdas Drama“ (ÇDD), also ‚zeitgenössisches Drama‘ oder ‚Drama-Zeitgenosse‘ (Çagdas = Zeitgenosse), wurde 1990 „mit dem Ziel gegründet, in der Türkei Theaterpädagogik und Darstellendes Spiel in Pädagogik, Theater zu verbreiten“ mit „Creative Drama als Methode in Theater und Pädagogik“ [Adıgüzel (2008), S. 61, vgl. auch Adıgüzel (2006), S. 26 ff.].

Auch solche Sichtweise ist möglich: Drama kann eine *besondere Ausdrucksstärke* meinen – etwa in der Sprache, beim (künstlerischen) Erzählen oder bezogen auf ein alltägliches Geschehen, das man als von (besonderer) Dramatik ausgezeichnet wahrnimmt – wobei das Wort ‚besonders‘ eigentlich entfallen kann, denn Dramatik / Drama ist ja schon Ausdruck der großen Intensität: Drama also als ein Intensitätsgrad, der über alltägliche Normalitäts-Kommunikation hinausweist.

Damit verbunden ist eine sprachliche Nutzung des Ausdrucks „drama“ (gesprochen wie ‚dramma‘) als eine Art Aufruf, eine Aufforderung, etwas schnell, sofort oder mit Intensität zu vollziehen, im Deutschen vielleicht mit den Worten: „Nun aber

schnell!“, „Mach’ hin!“ zu vergleichen. Auch hier bezeichnet „drama“ einen höheren Intensitätsgrad fürs Verhalten.

Mit „dromos“ wird im Altgriechischen eine Rennbahn bezeichnet – also ein Geschehen, ein Ablauf wie ein „drama“? Auch das Wort „Dromedar“, für das laufende Tier, das einhöckrige Kamel, leitet sich von dort her ab.

Die eben gelieferten Bemerkungen entbehren der philologischen und/oder begriffshistorischen Exaktheit und sind etymologisch nicht exakt geprüft, gleichwohl haben sie kommunikative Evidenzen im internationalen Arbeitsaustausch für sich und sollen in unserem praktischen Arbeitszusammenhang Aufmerksamkeitsrichtungen bilden, um interessante theatrale, theaterpädagogische und sozio-kreative Ansätze näher zu betrachten und zu würdigen.

Für den bühnentechnischen / ökonomischen Austausch gibt es mittlerweile mehrsprachige Fach-Wörterbücher. Für den kulturellen und bildenden Austausch fehlen bisher solche praktischen Handreichungen, so dass in fast jedem Fall neu nachgedacht und bedacht werden muss: *Wie sage ich als kulturell bildende Person was wem wo wie richtig?* Auch dazu wird Kreativität verlangt. Daraus folgt unter anderem, dass dem Faktor professioneller Subjektivität in Austausch und theatrale, kultureller Bildungsarbeit großer Wert beigemessen werden muss (neben der Gewährleistung kulturpolitischer, theoretisch-fachlicher, verwaltungstechnischer und finanzieller Absicherung).

Nicht zuletzt aus diesen Erfahrungen heraus wurde von türkischer (ÇDD) wie deutscher (BAG) Seite ein „Internationales Übereinkommen über das Verhalten und zur Ethik von Theaterpädagoginnen und Theaterpädagogen“ / „Yaratıcı Drama Eğitmenleri/Liderleri ve Tiyatro Pedagoglarının Davranış ve Tutumuna İlişkin Etik Bildirge (Sözleşme)“ formuliert und in diesen Band als Kapitel 5 aufgenommen.

Wir danken allen Autorinnen und Autoren für ihre produktive Beteiligung an diesem Buch! Formale Aspekte in Bezug auf Zitierweise, Literaturangaben und *gendering* wurden seitens der Herausgeberschaft nicht vereinheitlicht.

Unser spezieller Dank gilt auch den Übersetzerinnen und Übersetzern!

Die Fassungen der Beiträge in deutscher, englischer und türkischer Sprache sind eigenständige Leistungen, die in der Regel die länderspezifischen begrifflichen, fachlichen Eigensinnigkeiten berücksichtigen. Sie sind deshalb richtigerweise als Übertragungen zu verstehen.

Literatur

- H. Ömer Adigüzel: Journal of Creative Drama. In: Zeitschrift für Theaterpädagogik, H. 52, 2008.
- Ders.: Zur Entwicklung und gegenwärtigen Praxis des kreativen Dramas in der Türkei. In: Zeitschrift für Theaterpädagogik, H. 49, 2006.
- Interview with Stig A. Erikson. In: Marianne Streisand u. a. (Hg.): Talkin' 'bout My Generation. Archäologie der Theaterpädagogik II. Konferenzband. Berlin u. a. 2007.
- Ottmar Ette: Weltbewusstsein. Alexander von Humboldt und das unvollendete Projekt einer anderen Moderne. Weilerswist 2002.
- Erving Goffman: Wir alle spielen Theater. Die Selbstdarstellung im Alltag. München 1983.
- Interview with Shirley Harbin. In: Marianne Streisand u. a. (Hg.): Talkin' 'bout My Generation. Archäologie der Theaterpädagogik II. Konferenzband. Berlin u. a. 2007.
- Ingrid Hentschel, Klaus Hoffmann, Una H. Moehrke (Hg.): Im Modus der Gabe / In the Mode of Giving. Theater, Kunst, Performance in der Gegenwart / Theater, Art, Performance in the Present. Bielefeld, Leipzig, Berlin 2011.
- Heiko Kleve, Gerd Koch, Matthias Müller (Hg.): Differenz und Soziale Arbeit. Sensibilität im Umgang mit dem Unterschiedlichen. Berlin, Milow, Strasburg 2003.
- Gespräch mit Nora Roozmond. In: Marianne Streisand u. a. (Hg.): Talkin' 'bout My Generation. Archäologie der Theaterpädagogik II. Konferenzband. Berlin u. a. 2007.
- Richard Schechner: Theater-Anthropologie. Spiel und Ritual im Kulturvergleich. Reinbek 1990.

Giriş

Ömer Adıgüzel, Ute Handweg, Gerd Koch

Bu kitap, Almanya ve Türkiye’deki alan uzmanlarının işbirliği ile kültürel eğitim alanında yapılan çalışmaların bir tür raporu olarak da anlaşılabilir. Bu düşünceden yola çıkarak bu çalışmayı çeşitli bölümlere ayırdık ve alanlarından deneyimli/yetkin uzmanları bir araya getirdik.

Bu kitap dört ana bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölüm çağdaş tarihsel, kişisel ve meslek yaşamına odaklanan makalelerden oluşmaktadır.

İkinci ve üçüncü bölümde drama ve tiyatro alanlarının eylemsel olarak merkezde bulunduğu kültürel eğitime yönelik ve toplum (*community*) kavramı çerçevesinde yer alan çalışmalar yer almaktadır. Bu bölümde bir toplumun nasıl yaratıcı olarak düzenlenip, hümanist olarak biçimlendirildiği, nerelerde, ne, nasıl ve hangi koşullarda bu biçimlendirilmenin olduğu gibi başarılı uygulamalar içeren çalışmalar bulunmaktadır.

Dördüncü bölüm, ikinci ve üçüncü bölümün “alan çalışmaları” ve kişisel özverinin (birinci bölümde olduğu gibi) ötesinde eğitim kavramlarına, yapılanmaya ve kültür politikası üzerine bakış açılarına yöneliktir. Bu açıdan dördüncü bölüm kültürlerarası / uluslararası bağlamlarda geliştirilen ortak çalışmaları merkeze almaktadır.

Bu açıklamalara istinaden kitabın amacının iki farklı yönü hedeflediği de söylenebilir. İlk olarak örnek olan başarıları göstermek, ikincisi ise *örneklerin ötesine giderek* olası alanları geliştirmek, böylelikle kültürel eğitimdeki değiş tokuşu yoğunlaştırarak kültürel eğitimi *eğitim düşüncesinin küresel bir bilinci olarak “dünya bilinci”* (Ottmar Ette’ye göre) ile teşvik etmektir.

Uluslararası iş birliği, değiş tokuş eşit seviyedeysen eşitliğin yanında farklılığı da korur ve karşılıklı alıp verme olarak anlaşılma (Hentschel, Hoffman, Moehrke ile karşılaştır) birlikte, eş zamanlı gelişimle farklılık duyarlılığının uygulanması olarak da açıklanabilir (Kleve, Koch, Müller).

Kültürel eğitimin, kültürlerarası, kültürel geçişli ve çok kültürlü olarak anlaşılma kavramların mesleki anlamda daha da iyi anlaşılması için kavramlar üzerine çalışma yapılması gerekir. Mesela burada sunulan örneklerde, bakış açılarında ve otobiyografilerde drama, tiyatro, eğitim, öğretim, oyun ve tiyatro pedagojisi, sosyal rol oyunları, tiyatro pedagojisi, yaratıcı drama gibi kavramların kullanımına ilişkin çeşitli farklılıklar görüyoruz.

„Drama“ bir süreç, bir işlem, düzenli bir eylem anlamına gelebilir. Sosyal psikolog Erving Goffman ve performans kuramcısı ve uygulayıcısı Richard Schechner

günümüzün sosyal ve estetik bağlamlarında “sosyal drama” kavramını kullanır. Bu kavram Almanca’da tiyatro türü olarak da bilinir: bununla kastedilen sosyal soruları ele alan tiyatro parçalarıdır; farklı kullanımı ile “Acıklı Olaylar” (Merhamet Dramı) olarak da tanımlanır. Schechner ve özellikle Goffman, tiyatro dilini ve metaforları sosyal gerçekleri açıklamak ve tanımak için kullanır. Buna karşılık „Social theatre“ ve/veya „community theatre“ kavramlar daha doğrusu gözlem yapan ve/veya sanatsal ihtiyaçlara göre müdahaleyi içinde barındıran çalışma yöntemi olarak tanımlanır.

Drama ve eğitim arasındaki yöntemsel ilişki, yaratıcı dramanın perspektifinden gösterildiği gibi, yaklaşık olarak aşağıdaki kavramlarla açıklanabilir: “We call it Drama in Education... There are a variety of names... Theatre in Education, Theatre Education (without the ‘in’), Drama Education, Drama Work, Creative Drama. It depends whether it’s informal, whether it’s an educational context. Sometimes you just call it theatre.” (Shirley Harbin, S. 395). Stig A. Erikson (S. 385) Norveç’te tiyatro eğitimi olarak tanımlanan kavramın, kendi etkinlikleri çevresinde “‘drama pedagogy’ or ‘drama in education’; and in everyday language just drama” anlamına geldiğini açıklar.

“We don’t say: You must do a play. What we say is: understand or participate in theatre arts.” (Shirley Harbin, S. 400). “Bizim hedefimiz, öğrencilerimize, çocuklarımıza, yetişkinlerimize (“yaratıcı drama”. “yaratıcı oyun” G.K. not) sıralı dramatik temsil biçimleri yardımı ile kendilerini ifade etme olanağı vermektir” (Nora Roozmond, S. 461).

Bir sivil toplum kuruluşu (STK) olarak çalışan “Çağdaş Drama” (ÇDD) Derneği, yani “zeitgenössisches Drama” ya da „Drama-Zeitgenosse’ (Çağdaş = Zeitgenosse), 1990’da Türkiye’de tiyatro pedagojisini ve yaratıcı dramayı eğitimde, tiyatrodada ve sosyal yaşamda bir yöntem olarak yaygınlaştırmak amacı ile kurulmuştur „Creative Drama als Methode in Theater und Pädagogik” [Adigüzel (2008), S. 61, vgl. auch Adigüzel (2006), S. 26 ff.].

Ayrıca drama dilde, anlatımda (sanatsal) veya günlük bir olayı (özel) dramatik bir durum olarak algıladığında, *özel bir ifade gücü* olarak da tanımlanabilir. Buradaki “özel” sözcüğü aslında atılabilir çünkü dramatik / drama zaten bir yoğunluğun ifadesidir. Yani günlük düzgüsel iletişimin ötesinde bir yoğunluk seviyesi olarak drama da kullanılabilir.

Bununla birlikte dilin kullanımı ile ilişkili olarak “drama” (“dramma”, gibi okunur) bir nevi bağırma, çağırma, bir şeyi daha hızlı, hemen veya şiddetli bir şekilde gerçekleştirmek için, Almandada belki şu sözlerle: “Hadi ama çabuk!”, “Çabuk ol!” ile karşılaştırılabilir. “Drama” burada da yine yoğunluk düzeyi yüksek bir davranışı ifade etmektedir.

“Dromos” ile eski Yunanca’da bir yarış parkuru olarak ifade edilir, yani “drama” olduğu gibi bir olay, bir süreç midir?. “Dromedar” sözcüğü de koşan hayvan için kullanılır. Tek hörgüçlü deve de buradan türemiştir...

Yukarıda verilen yorumlar dilbilim veya kavramlar tarihi açısından doğruluktan yoksundurlar ve etimolojik olarak tam kontrol edilmemişlerdir. Buna rağmen uluslararası ortak çalışmalarda ve çeşitli paylaşımlarda iletişimde ortaya çıkan

boşluklarda teatral, tiyatro eğitimi ve sosyo-yaratıcı yaklaşımlara daha yakından bakmak ve değerini anlamak açısından dikkatimizi çekmelidir.

Bu arada sahne tekniği / ekonomiye dayalı değiş tokuş çalışmaları için çok dilli ve branşa yönelik sözlükler de mevcuttur. Kültürel ve eğitsel değiş tokuş için hala pratiğe dönük bazı yardımların gerekliliğini her durumda yeniden düşünmek ve dikkate almak gerek: *Kültür eğitmeni birisi olarak neyi, kime, nerede, nasıl söylerim?* Bunun için de ayrıca yaratıcılık gereklidir. Bunlara ek olarak değiş tokuş çalışmalarında öznellik faktörüne, teatral, kültürel ve eğitim çalışmalarına büyük önem de verilmelidir (kültür politik, kuramsal ve mesleki uzmanlıkla ilgili, idari ve mali güvencelerin sağlanması da buna eklenebilir).

Aktarılan bütün bu deneyimlerden yola çıkarak Türk (ÇDD) ve Alman (BAG) kurumları tarafından „Internationales Übereinkommen über das Verhalten und zur Ethik von Theaterpädagoginnen und Theaterpädagogen (ÜVET)“ / „Yaratıcı Drama Eğitmenleri/Liderleri ve Tiyatro Pedagoglarının Davranış ve Tutumuna İlişkin Etik Bildirge (Sözleşme)“ / „International Agreement on the Conduct and Ethics of Theatre Educators“ metni de oluşturuldu ve bu kitabın dördüncü bölümünde yer verildi.

Bu kitaptaki üretken katılımlarından dolayı tüm yazarlara teşekkür ederiz! Alıntının biçimsel açıdan yönü, kaynakçalar ve cinsiyetleştirmeler yayımcı tarafından birleştirilmemiştir.

Ayrıca çevirmenlere de özel teşekkürlerimizi sunuyoruz!

Kitaba katkı sağlayan Almanca, Türkçe, İngilizce olarak yazılmış metinlerin çevirileri; her ülkenin alana ilişkin kendine özgü kavramlarıyla dil birliği sağlanması kuralı göz önünde bulundurularak yapılmış bağımsız çalışmalardır. Bu sebeple çeviriler hâliyle aktarım olarak anlaşılmalıdır.

Kaynaklar

- H. Ömer Adıgüzel: Journal of Creative Drama. In: Zeitschrift für Theaterpädagogik, H. 52, 2008.
- H. Ömer Adıgüzel: Zur Entwicklung und gegenwärtigen Praxis des kreativen Dramas in der Türkei In: Zeitschrift für Theaterpädagogik, H. 49, 2006.
- Interview with Stig A. Erikson. In: Marianne Streisand u. a. (Hg.): Talkin' 'bout My Generation. Archäologie der Theaterpädagogik II. Konferenzband. Berlin u. a. 2007.
- Ottmar Ette: Weltbewusstsein. Alexander von Humboldt und das unvollendete Projekt einer anderen Moderne. Weilerswist 2002.
- Erving Goffman: Wir alle spielen Theater. Die Selbstdarstellung im Alltag. München 1983.

Interview with Shirley Harbin. In: Marianne Streisand u. a. (Hg.): Talkin' 'bout My Generation. Archäologie der Theaterpädagogik II. Konferenzband. Berlin u. a. 2007.

Ingrid Hentschel, Klaus Hoffmann, Una H. Moehrke (Hg.): Im Modus der Gabe / In the Mode of Giving. Theater, Kunst, Performance in der Gegenwart / Theater, Art, Performance in the Present. Bielefeld, Leipzig, Berlin 2011.

Heiko Kleve, Gerd Koch, Matthias Müller (Hg.): Differenz und Soziale Arbeit. Sensibilität im Umgang mit dem Unterschiedlichen. Berlin, Milow, Strasburg 2003.

Gespräch mit Nora Roozmond. In: Marianne Streisand u. a. (Hg.): Talkin' 'bout My Generation. Archäologie der Theaterpädagogik II. Konferenzband. Berlin u. a. 2007.

Richard Schechner: Theater-Anthropologie. Spiel und Ritual im Kulturvergleich. Reinbek 1990.

1. Geschichtliche Anfänge und berufliche Erinnerungen

1. Tarihsel Başlangıçlar ve Mesleki Deneyimler

Drama ve Tiyatronun Pedagojik Etkileri Ömer Adıgüzel'in İnci San ile Söyleşisi

Ömer Adıgüzel: Türkiye sizi "dramanın annesi" olarak, Türkiye'ye dramayı yayan kişi olarak biliyor. Yaşamınızda ve akademik çalışmalarınızda Almanya'nın yeri nedir?

İnci San: Üniversitede Alman Dili ve Edebiyatı öğrenimi gördüm. Liseyi bitirdikten sonra uzun süre düşündüm. Doğrusu çocukluk rüyam Güzel Sanatlar Akademisi'ne gitmekti. Orada tek korkum vardı; acaba hesap kitapla ilgili dersler var mıydı? Sayılarla ve Matematik ile aram pek yoktu, hala da yok. Ama zaten ailem pek olumlu bakmadı Akademi'de okumama... Elbette yıllar önceden bahsediyoruz. Onun üzerine şöyle düşündüm; annemden dolayı Almanya'ya yakınlığım var. Annem Almanya doğumlu çok genç yaşta Türkiye'ye gelmiş. Babamla Almanya'da tanışmış, evlenmiş Türkiye'ye gelmiş. Dolayısıyla Almanca'ya bir kulak alışkanlığım vardı ancak çocukluktan itibaren ben Almanca öğrenmedim. Annem, evlendikten yedi yıl sonra ben doğmuşum. Annem, bu süre içerisinde çok güzel Türkçe öğrenmişti. Bir Türk insanından ayırt edilmeyecek kadar iyi öğrenmişti Türkçeyi. Ben de ilkokula gitmeden önce ve ilkokuldayken, kamusal alanlarda Almanca konuşmayı hiç istemedim. Malum savaş var. Önce Almanlar iyi gidiyorken işte sonlara doğru yenilgi gözüktü, birçok kişi Almanya'dan yanayken sonra düşman oldu.

Dolayısıyla Alman kültürlüğüne yakınlığım annem ve Almanya'da kalan akrabalar nedeniyle... Onların Türkiye'ye gelin gönderdikleri bir kızları var ve onun da bir çocuğu... Onu kültürel olarak biz de desteklemeliyiz diye düşündüler herhalde ki, bana sürekli kitap yollarlardı. Önce çocuk kitapları geldi Almanca olarak. Çoğunluğu masal kitaplarıydı. Ondan sonra zaman içerisinde sanat kitapları da gelmeye başladı. Sözelimi bu sanat kitaplarının içerisinde ünlü ressamların resimleri vardı. Sonra monografiler gelmeye başladı. Mimarlıkla, Alman kentleriyle ilgili kitaplar da vardı. Bu kitaplar ince, belli bir boyutu olan kolay postaya verilebilen kitaplardı. İlginç olan bu kitapları bana kimin gönderdiğiydi... Benim büyük teyzem. Çünkü büyük teyzem, kütüphaneciydi. O kütüphanecilikten de ileri gelen bir ilgiyle benim kültürel olarak beslenmemi sağlamış oluyordu. Üstelik sadece Alman kültürü ile ilgili başka sanatçıların da kitaplarını gönderiyordu. Ama bütün bunlara rağmen ben Almanca'yı doğru dürüst öğrenmemiştim. Sonra lisedeyken birdenbire bende bir şimşek çaktı. Kendi kendime büyük bir şansını yitirdim galiba, çok iyi Almanca öğrenecekken bunu elimden tersiyle itmişim. Edebiyata ve Türkçeye çok meraklıydım. Ama Almanca'yı da mutlaka öğrenmeliyim diye lisede çok sevdiğim resim seçmeli dersini bir yana itip Almanca dersini almıştım. Dört yıl Almanca okudum ve o Almanca'yı gramerinden başlayarak

gayet güzel bir şekilde öğrendim. Ondan sonra bunu ilerletmem ve yaşamımda kullanmam gerek gibi bir düşüncem oldu. Bu düşüncemin başlıca nedeni çeviri yapmayı seviyordum ve Alman Dili ve Edebiyatı okursam hem Almanca ileri hem edebiyatla ilgilenmiş olurum hem de ilerde tiyatro metinlerini Türkçeye çeviririm gibi bir fikir. Yani neden öykü ya da roman değil de tiyatro metni onu da bilmiyorum ama oydu aklımdaki fikir. Yani ben Alman Dili ve Edebiyatını bitirdikten sonra tiyatro metinleri çevireceğim Türkçeye. Bu arada iyi bir öğrenciydim birçok profesör asistanı olmamı istiyordu. Hatta iki hoca birbirine girmişti. O zamanlar ben çekingendiim. Öğretim yapamam, iyi bir öğretmen olamam düşüncesiyle hiç o fikirlere yanaşmadım. Ben Alman Dili ve Edebiyatı'nda okurken İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünde tiyatro kursu açıldı, Tiyatro Bilimi kursu. İrfan Şahinbaş, Haldun Taner, Cüneyt Gökçer gibi tiyatrocuların ders verdikleri bir kurstu ve yıl sürmüştü ve orada bir iki tane de yabancı uzman oldu. Zannediyorum İngilizlerdi şimdi tam hatırlayamıyorum ama onların derslerini İngilizceden Türkçeye çeviren yeni asistan Sevda Şener ve Özdemir Nutku çevirmenlik yaptılar. O zaman yeni asistandılar. Ben de o derslere devam ettim ciddi bir şekilde bir sertifikaya benzer bir belge de aldım. Ama iki yıllık bir kurs sonunda bir yönüyle oradan DTCF'nin tiyatro bölümü ortaya çıkmış oldu. Hatta benim Alman Dilinden hocam olan Prof. Dr. Melahat Özgü onun ilk başkanı oldu.

Özete benim Almanca ve Almanya ile olan ilişkim hem ailesel hem de eğitim hayatımla birlikte yürüdü. Üniversite bittikten sonra ben çok yerinde duramayan bir öğrenciydim artık. Derslere gidiyorum, tiyatro kursuna ihmal etmiyorum, aynı zaman da Ankara'daki bütün kültür derneklerini, onların konferanslarını düzenli olarak izliyordum. Alman Kültür, Fransız Kültür'ün konferanslarına da katılıyordum. Yabancı dillere zaten merakım vardı. Lisede iken de esas dilim zaten İngilizceydi. İngilizcem de çok iyiydi. Dolayısıyla dersler dışındaki etkinliklerim arasında fakültede Sanat Tarihi bölümü açıldı. Ben ikinci sınıftaydım o zaman. Orada kürsünün sahibi Alman bir hocaydı, adı Prof. Dr. Katharina Otto-Dorn'du. Dersleri Almanca olurdu, Gönül Öney-ki Sevgi Soysal'ın Duygu Aykal'ın ablalarıdır- dersleri Türkçeye çevirirdi. Ben o derslere de daha çok Almanca gelişsin diye gitmeye başlamıştım. Ancak daha sonraları Sanat Tarihi dersleri beni fena halde sarmaya başlamıştı.

Alman Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdikten sonra kaydoldum bölüme ve böylece Sanat Tarihi ve Arkeoloji bölümü öğrencisi oldum. Sanat Tarihi hocamızın da sevgili öğrencilerinden biri oldum, Gönül hanım gelmediğinde de dersleri ben çevirdim. Bu arada Alman Dili ve Edebiyatını bitirince ailemin eline bakmayayım birazcık da benim katkım olsun diye Alman Hava Yollarının şehir bürosunda çalışmaya başlamıştım. O arada da Sanat Tarihi okuyordum. Oradan da diploması aldıktan sonra daha genişlemiş bir ilgi alanım ve bilgim oluşmuştu. Bir tanıdığımız Örd. Prof. Dr. Suud Kemal Yetkin'e asistan olmak için başvurmamı önermişti. Kendisi ile tanıştım ve ben sizinle çalışmak istiyorum dedim. Kabul etti ve ben Hacettepe Üniversitesi'nde çalışmaya başladım. Suud Hoca, sağlık bilimci olacılara sanat tarihi dersi veriyordu. Ben de onun asistanlığını yapıyordum. İki yıl sonra bana "Ankara Üniversitesi'nde Eğitim Fakültesi

açılıyor bende kurucusuyum oraya gelir misin?” diye sormuştu. Elbette gelirim dedim. Böylece emekli olana kadar Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi’nde çalıştım. Bu arada Fransız Kültür Merkezi’ne giderken 4 yıl da Fransızca kurslarına gitmişim...

Ömer Adıgüzel: Eğitim Bilimleri Fakültesine –o zamanki adıyla Eğitim Fakültesi- böylelikle girmiş oldunuz. Alman dili, Sanat Tarihi derken Eğitim Fakültesi.

İnci San: Hem de ne giriş. Aslında o zamanki sisteme göre bir bölüm bitirince hemen doktora başlayabiliyordun. Eğitim Fakültesinde çalışmaya başlamadan önce ben doktora o kadar düşünmemiştim. Ancak akademik kariyere girince doktora yapmak şarttı. O zaman ki lisansüstü yönetmeliğe göre farklı bir fakülteyi bitirdiğim için eğitim fakültesinde tekrar lisans tamamlama yapmak durumunda kalmıştım. Lisans tamamlama yaparken eğitim bilimleri de böylece tanışmış oldum. Bu arada Suud hoca da tekrar Hacettepe Üniversitesi’ne geçmişti... Hoca ayrılınca onun başlıca iki dersi vardı (Sanat Sorunları ve Türk Sanatı) onları ben yürütmeye başladım. Biri Sanat Meseleleri, diğeri Türk Sanatı idi. Kısa sürede Türk Sanatı dersinin gerek olmadığına karar verdi fakülte. Sanat Meselesi için de sanatın meselesi mi olur denilerek değiştirilmeye çalışıldı. Daha sonra bu dersin adı Sanat ve Eğitim oldu... Bu dersleri uzun süre yürüttüm.

Ömer Adıgüzel: Böylelikle Almanca, Sanat Tarihi derken eğitim bilimleri sizin artık çalıştığınız alan oldu...

İnci San: Bu arada 1977-1978 yıllarında Almanya’ya gittim... O zamanlar bilgi, görgü arttırmak için gönderiyorlardı. Bir yıl Almanya’da kaldım. Kütüphane çalışması yapıp, pek çok kaynak topladım. Bu daha sonraki çalışmalarım için çok yararlı bir dönem oldu benim için...

Ömer Adıgüzel: Eğitim Bilimleri Fakültesi’nde çalışırken yeni bir alan çıkıyor karşınıza. Zamanınızın büyük bir kısmını verdiğiniz Dramatizasyon... Zaman içerisinde Yaratıcı Drama veya Oyun ve Tiyatro Pedagojisi olarak adlandırıldığını görüyoruz. Drama ve Tiyatro Pedagojisine nasıl başladınız?

İnci San: Onun bir anekdot gibi bir başlangıcı var. 1982 yılında Devlet Tiyatrosu sanatçılarından Tamer Levent, bir arkadaşımın önerisi ile beni ziyarete gelmişti. Elinde John Hodgson’un Improvisation adlı kitabı vardı. Bana yaratıcı drama alanında söz etmişti. Daha önce başka eğitim kurumlarına gitmiş, ancak fazlaca destek de görmediğini söylemişti. Dramanın (oyun ve tiyatro pedagojisinin) öncelikle genel eğitim içerisinde yer alması gereken sanatla ilişkili olarak değerlendirilmesi gereken bir alan olarak düşündüm. Daha sonra fakültede 2-3 ve 4. Sınıf öğrencilerinin katılımı ile oluşan ve 3 yıl süren uygulamalı ve kuramsal eğitimde drama çalışmalarına başlamıştık. Tamer ile çalışmalarımız daha sonraları da devam etti... Bir yönüyle Tamer Levent’in bana gelişi bir rastlantıydı. Tamer’in böyle bir kitabı elde etmesi de bir yönüyle bir rastlan-

tıydı. Ancak rastlantıları bir zemin üzerine oturtmak önemlidir. Burada anlayışın hazır olması, benim sanat eğitimi olarak bunu değerlendirmemin bu gelişmede önemli rolü olduğunu düşünüyorum. Ama herhalde araştırmacılığa yönelik bir tarafım var ki böyle hemen uygulamalarla başlandı ama onların dayandığı kuramsal bilgiler olmalı düşüncesiyle de ben de hep araştırdım ve birçok kaynağa ulaştım.

Ömer Adıgüzel: Daha sonra uluslararası seminerler başladı... 1985 yılında ilki gerçekleştirildi. Adres; Alman Kültür Merkezi. Gelen uzmanlar arasında Alman ve İngiliz uzmanlar var. Süreç böylece başlamış oldu...

İnci San: Evet, 1985 seminerimiz genel bilgilendirme düzeyindeydi. Doğaçlama odaklı atölyelerden oluşuyordu. Doğaçlamanın sanat eğitimi ve eğitimde bir yöntem olarak kullanımına yönelik ilk bilgilerin oluşmasını sağladı. Seminer 5 gün sürmüştü ve o zamanki adıyla Berlin Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'ndan (Hochschule der Künste Berlin), şimdiki adıyla Berlin Güzel Sanatlar Üniversitesi'nden (Universitaet der Künste Berlin) Prof. Dr. Hans Wolfgang Nickel, Marlies Krause ve Köln Spor Akademisi'nden Wolfgang Tiedt atölyeler yönetmişti.

1987 yılında ise İngiltere'den John Hodgson, Scot Richards ve yine Almanya'dan Nicel, Dagmar Dörger ve Marlies Krause gelmiş pek çok çalışmalar yapılmıştı. Bu seminere çeşitli alanlara sahip uzman olarak Türkler de katılmıştı. Eğitimde dramanın (oyun ve tiyatro pedagojisinin) tanınması açısından bu seminer başarılı geçmişti ve önemli bir grup artık bu kavramları tanımaya başlamıştı.

Ömer Adıgüzel: Sizin dramatizasyona, dramaya, oyuna yakınlığınız var ki Tamer Levent ile karşılaştığınızda bu kavramları çabuk benimsediniz...

İnci San: Yakınlığım var evet. Şöyle diyeyim çocukluğum boyunca biz devlet tiyatrolarına ailecek aboneydik. DT' de bir abonelik sistemi vardı. Diyelim ki B sırasının bilmem hangi koltukları her oyunda bize aitti. Onun parasını önceden veriyorduk. Dolayısıyla hiçbir oyun kaçmazdı. Operaya da giderdik. Ben hatırlıyorum ilkokuldayken okuldan çıkıp eve giderken, bir arkadaşımın evi vardı, oraya giderdim. Onların evinde bir koltuk vardı. Koltuğun arkasında geçip kendi kendime skeçler oynardım. Kendim iki ya da üç kişiyi konuştururdum, bu arkadaşımın çok hoşuna giderdi. Halamla biz çok sık olmakla beraber, radyoda piyes dinlerdik, İlkokul 2. Sınıftayken bir dönem İstanbul'a gittim. İlkokulu orda okudum. Tabii buradan çok zor ayrıldım. Orada da böyle yabancı bir yerdeydim. Ankara'da iyi bir öğrenciydim, oraya gittim kimseyi tanıyorum... Artık nasıl bir savunma mekanizması geliştirdiysem, bu ilkokul ahşap bir konaktı, Kadıköy'de. İçinde soba yanıyordu, onun bahçesinde bir kümesi vardı. Uzun tenefüs arasında o kümeşte kendime sahne yapıp komiklikler yapıyordum ve çocuklar gelip beni seyredip gülüyorlardı. Orda olduğum sürece hep yaptım. Sonra tekrar eski İnci olarak Ankara'ya döndüm. Böyle bir dönem farklıydı. Artık bir şeyleri dışa vurmak mı istedim bilemiyorum. O dediğin yakınlık mevzusu bu olabilir.

Ömer Adıgüzel: Sizi tanıdığımndan beri dikkatimi, sizin yeniliğe, yeni yöntem ve yaklaşımlara karşı hep açık, ilgili ve meraklı olduğunuzu çekmiştir. Almanya’da gelişen oyun ve tiyatro pedagojisi yaklaşımına da bu anlamda açık ve etkileşimden yana bir duruşunuz var. . . Hans Wolfgang Nickel, eğitim bilimleri kökenli bir bilim adamı ve Türkiye’deki uluslararası seminerlerin geçmişine baktığımızda çok sıklıkla bulunuyor ve atölyeler yönetiyor. Bugün de tüm seminerlerde mutlaka Almanya’dan uzmanlar geliyor. Bu etkileşimin sonucu dönük yararı oldu mu?

İnci San: Elbette. Bir kere en başta 1985’te Hans Wolfgang Nickel’in gelmesinin çok büyük bir yararı oldu. Kendisi öğretmenlikten gelen bir eğitmen, bir eğitimci olduğu için yaklaşımları ve hazırlıkları çok sistemattikti. Ben de sistemattikliği seven bir insan olduğum için onun tarzını çok benimsedim açıkçası. Her zaman notlarıyla gelir, her zaman elinde notla çalışırdı. Belli bir planı hep vardı. Ben derslerimde de bunları yaptım hatırlarsın ve birçok kişinin bu durumdan olumlu anlamda etkilendiğini düşünüyorum. Marlies Krause’nin de çok yaratıcı bir tarzı vardı. Daha sanatsal, daha hayal dünyasına, imgelem dünyasına yönelikti diyebiliriz. Marlies bir süre Türk Üniversitelerinde de çalışmış, farklı mekanlarda Türk çocuklarla da bazı projeleri geliştirmişti.

Tüm bunların yanında Ankara’da Alman Kültür Merkezi’nin (Ankara Goethe Istitüt) bu çalışmalarda bize çok katkısı oldu. Mekanlarını bizlere açtı, uzmanları davet etti. Onları finanse etti. Zaman içerisinde sayıları azalsa da çoğu zaman uzman davet etmede Alman Kültür Merkezi hep yanımızda oldu.

Ömer Adıgüzel: Neden uluslararası bir seminer düzenleyip Alman uzmanlar ağırlıkta olmak üzere bu çalışmaları yürüttünüz?

İnci San: Eğitimde dramatisasyona ya da dramatisasyona bugünkü anlamıyla yani yaratıcı drama gözüyle bakan kimse de yoktu. Yaratıcı drama ya da tiyatro pedagojisi daha çok bir teknik olarak dramatisasyon biçiminde vardı o da metin odaklı çalışmaları içeriyordu. . . İlk uluslararası seminer fikri Tamer’den çıkmış olabilir. Ve işte Beklan Algan, Ayla Algan da gelmişlerdi. Prof. Dr. Neriman Samurçay, Doç. Dr. Ertuğrul Özkök, Prof. Dr. Abdulkadir Özbek de vardı. . .

Ömer Adıgüzel: Almanya’da daha çok hangi kurumlarla iş birliğinde bulundunuz?

İnci San: Prof. Dr. Hans Wolfgang Nickel aracılığı ile Berlin Güzel Sanatlar Yüksek Okulu (daha önce de söylemiştim, bu kurum daha sonraları Üniversiteye dönüştü), Ankara’da Goethe Istitüt ve çok sonraları da BAG Spiel und Theater e.V. bizim yakın iletişimde olduğumuz kurumlar oldular ve bugün de sürekli olarak bir etkileşim içinde çalışmalara Çağdaş Drama Derneği olarak devam ediyoruz.

Ömer Adıgüzel: Özellikle Almanya alan uzmanları ile de devam eden bu uluslararası seminerlerin birincisini düzenlediniz. Bugüne kadar devam edeceğini, istikrarlı bir şekilde yürüyeceğini tahmin etmiş miydiniz?

İnci San: Sanıyorum etmiştim. Devam etmesi gerekiyor diye düşünüyordum. Hiç bir zaman bu çalışmaların son bulacağını aklıma getirmediğim doğrusu. Şimdi kongre adını da aldı zaman zaman. Bu çalışmalar seminerlerden biraz farklı olabiliyor öyle değil mi? Daha çok paylaşıyor, daha çok bildiri oluyor. Seminerlerin devam etmesi gerektiğini düşünüyorum. Bir de tabii bu yüksek lisans olarak açtığım, açabildiğim dersin ileride bir anabilim dalına dönüşmesini düşünmemiştim açıkçası. Sonra bu dersin lisans programlarında yer alması da çok güzel gelişmeler olarak değerlendirilmeli.

Ömer Adıgüzel: Üç uluslararası seminerden sonra yani altı yıllık bir zaman sürecinde bu seminere katılanlar bir araya geliyor, sizin ve Tamer Levent'in öncülüğünde bir dernek kuruyorlar. Çağdaş Drama Derneği. Derneğin kuruluşu nasıl oldu?

İnci San: Herhalde bir örgütlenme gereksinimi vardı. O zamanlar 12 Eylül 198 Askeri darbenin ertesi zamanlarıydı ve örgütlenme kolay değildi. Ayrıca herhangi bir biçimde bir üniversitede herhangi bir fakültede ne ders olarak vardı ne de kendisine teklif olarak götürülmüş olan bazı kurumlardan da herhangi bir biçimde kabul görmemişti. Dolayısıyla dernek olunca daha güçlü olunabileceği düşünüldü. Ama tabii uzun sürdü kurulma aşaması. O zamanlarda çok zordu bir dernek kurmak.

Ömer Adıgüzel: Bugün Çağdaş Drama Derneği Türkiye'de yaratıcı drama veya tiyatro pedagojisi açısından önemli işlevleri yerine getiriyor...

İnci San: Elbette. Bir kere düzenli olarak atölye ve kurslarımızı yapabiliyor olmamız çok önemlidir. Bu gerçekleşiyor. Verilen eğitimin ve sertifikatin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tanınması ve onaylanması önemli bir aşamadır. Onaylı olduktan sonra artık sırtımız yere gelmedi...

Ömer Adıgüzel: Çağdaş Drama Derneği kurulduktan sonra ilk uluslararası üye olarak BAG Spiel und Theater e.V. ye kabul edildi. Daha sonra İDEA ve EDERED gibi kuruluşlara da üye oldu. Uluslararası ilişkileri geliştirme açısından Çağdaş Drama Derneği'ne ve Almanya ayağında ki BAG' ye neler önerirsiniz?

İnci San: Bir kere çocuktan başlamak çok önemli görünüyor bana. Ancak çocuklarla etkileşimler kadar yetişkinlerle de bir şeyler yapılması lazım. Burada önemli bir engel tabii her iki yanlı süregelen önyargıların kırılması. Bu kolay bir iş değil. Bunun sadece drama yoluyla değil tüm sanatlar aracılığı ile birleştirilerek yapılması daha etkili olabilir. Dördüncü kuşak dahi olsa onlara tiyatro pedagojisinin yararını anlatmak halâ çok güç olabilir. Nispeten, oranın yaşam biçimine ayak uydurmuş olanlar daha çok müzik dinlemeyi, daha çok sinemaya gitmeyi seven bir ergen grubunun varlığını gösterebilir. İşte bu gruplarla yaratıcı drama çalışmalarını yapmak çok birleştirici ve bütünleştirici olabilir.

Türkiye'de bizim önemli bir kesime artık bu yaratıcı drama çalışmalarını tanıtmak gibi bir çaba göstermemize gerek kalmadı. Yani belli bir kesime kesinlikle yapmak is-